

УДК 215 + 211 + 159. 938

Психофізичність свободи у пізнанні Божества. Філософорелігійний вимір

З.І. ТІМЕНИК

Національний університет «Львівська політехніка», м. Львів, Україна, E-mail: consystoria@ukr.net

Авторське резюме

Тему статті розкрито у контекстах міждисциплінарного простору і (між)релігійних комунікацій. Темпоритміку, що зафункціонує у системі складних процесів обміркованої психофізичності, проаналізовано з погляду структурних особливостей конкретних галузей знань, зважаючи на систему взаємозв'язків і взаємообумовленостей. Такий аналіз здійснено, використовуючи принципи дотичності, сегментації.

З'ясовано, якою мірою названа психофізичність свободи узлагоджується із законами розсудку, волі й серця. Зважаючи на діяння діалектики обміркованих процесів, обґрунтовано закономірність гармонійно-симфонійних станів, зокрема, коли мовиться про пізнання Бога (Божества).

Ще один блок процесів, який аналізовано, – це з'ясування того, якою мірою систематизується у своїх виявах низка відношень (передусім такі, як «Бог-людина-Бог»). На межі філософії релігії і філософії свободи у статті розкриваються внутрішні стани духовної свободи з погляду філософії серця. Висунуто тезу про близькість взаємобуття з погляду духовної просторовості двох свобод – язичницької («природної») і християнської. До того ж, процес чуттєвого сприйняття Божества синхронізується в одночасі при саморозкритті людиною її внутрішнього світу: сприймаючи своїми відчуттями Бога, людина тим самим осмислює себе у своєму духовному просторі.

Висновковується теза про те, що ступінь психофізичності свободи у пізнанні Божества залежить також від ступеня віровизнавчого рівня конкретної релігійної системи за умови здійснення постійних історіософських ретроспекцій.

Ключові слова: Бог, буття, духовна процесуальність, пізнання, філософія релігії.

Psychophysicality of freedom in cognition of Deity. Philosophical and religious dimension.

Z.I. TIMENYK

National university «Lviv polytechnics», Lviv, Ukraine, E-mail: consystoria@ukr.net

Abstract

Topic of the article has been explored within the contexts of interdisciplinary space and (inter)religious communications. Tempo-rhythm, which functions within the system of complex processes of psychophysicality discussed, has been analyzed from the viewpoint of structural features of particular fields of knowledge with regard for the system of interrelations and interdependence. Such an analysis has been conducted with the use of tangibility and segmenting principles.

It has been established how the said psychophysicality of freedom accommodates to the laws of reason, will and heart. In view of dialectics of the processes under consideration, consistency of harmonious and symphonious states has been validated, especially when it comes to cognition of God (Deity).

Another set of processes under discussion consists in clarification of how a number of interrelations (primarily such as «God-human-God») are systematized in their expressions. On the border between philosophy of religion and philosophy of freedom internal states of spiritual freedom from the perspective of philosophy of the heart are revealed in the article. Proximity of mutual being is argued from the standpoint of spiritual spatiality of two freedoms – pagan («natural») and Christian. Moreover, the process of sensory perception of Deity is simultaneously synchronized with human self-understanding of one's internal world: through sensory perception of God, a human effectively comprehends oneself in his/her own spiritual space.

It is concluded that the degree of psychophysicality of freedom in cognition of Deity also depends on the degree of faith recognition in a specific religious system as long as constant historical and philosophical retrospectives are made.

Keywords: being, cognition, God, philosophy of religion, spiritual process.

Постановка проблеми. Здобути окремих галузевий статус – таку потенційну можливість має українська філософія релігії, ідеї якої досі залишаються маловивченими, зокрема, коли мовити про ідею Бога з погляду структури людини і світобудови. Будучи органічно інтегрованою у міждисциплінарний простір, філософія релігії водночас пронизує (між)релігійні комунікації, а через систему складних процесів забезпечує собі безперервну історіософську тяглість. Однак досі майже недослідженим залишається стан названих процесів, що спонукає утверджувати призабуті витоки духовної пам'яті через осмислення різномірних традицій. Маємо на увазі психофізичні вияви свободи, коли на язичницько-християнським суміжжі пізнаємо Божество (Того, Хто Найвищий). Осмислювати названу тематику стає насущним завданням науки саме у час, коли багатоконфесійна Україна поки що не пододала затяжну духовну кризу.

Аналіз досліджень і публікацій підтверджує: матеріалів, які б торкалися безпосередньо нашої теми, наразі не виявлено; все ж у низці статей є окремі опосередковані аналітико-теоретичні роздуми. Зокрема, С. Кияк прагне систематизувати діалектику взаємин у міждисциплінарному просторі з погляду феноменологізації релігії як явища, коли мовиться про пізнання Божества [див.: 12, с. 91-94.]. О. Голець зосереджується передусім на процесуальних виявах «співпричетності» людини і Безумовного з погляду об'єктивно виниклих станів [див.: 4, с. 145]. М. Козловець, торкнувшись неоднозначних ситуацій під час формування ідентичності особи, не з'ясовує, однак, причини часової не-сумірності при утвердженні такого формування

[див.: 13, с. 51]. Специфіку взаємодії психологічного й мислинневого досвіду щодо свободи вибору релігійного уявлення Л. Рабаданова обґрунтовує усталеними діалектичними процесами [15, с. 37], які фактично пов'язані з абсолютизацією «безосновних основ свободи» [10, с. 914]. Отож названі дослідники опосередковано або дотично заторкнули окремі теоретичні моменти нашої теми, не ставлячи собі за мету розкривати її безпосередньо.

Мета дослідження – на матеріалі спадщини українських філософів 30-х рр. XIX ст. – 40-х рр. XX ст. з'ясувати особливості та закономірності психофізичних станів при пізнанні Божества з погляду свободи.

Виклад основного матеріалу. Розкрити запропоновану тему – означає зважити на особливі контакти філософії релігії з окремими галузями знання: з психофізикою, філософською антропологією, моральною філософією, філософією серця і чи не найінтенсивніше – з філософією свободи. Контакти між названими галузями відбуваються, попри різну темпоритміку¹ їхнього прояву², неоднозначність їхніх структур та функцій. Водночас уреальнюються зв'язки із такими внутрішньогалузевими елементами, як: гармонійність мислення та чуттєвості [див.: 11, с. 129], діалектика свободи і одкровення свободи [див.: 8, с. 3], «свобода божественного життя» [див.: 2, с. IV], феноменологізація свободи [1, с. 137], «страх Божий» і страх людський [див.: 9, с. 15], «віровизнавча складність» і «статус соціуму» [див.: 14, с. 50] тощо. Психофізичність свободи у пізнанні Бога є опертою не просто на специфіці таких зв'язків, – назване пізнання формується також через систему окремих при-

нагідно-ситуативних розмислів. В обміркованій спадщині українських філософів є як загально-теоретичні судження, так і міркування щодо окремих функціональних особливостей теми нашої статті. Зокрема, Василь Карпов вважав: міждисциплінарна (у тому числі – психофізична) гармонійність при пізнанні Бога (Всевишнього) неминуче узалежнюється від «трансцендентального синтезу» [див.: 11, с. 133], – коли фактично мовиться про універсальні можливості відношення «Бог-людина-Бог». Названу проблематичну сукупність мав на увазі і Микола Бердяєв. «Боротися [за свободу – З.Т.], – стверджував філософ, – [необхідно – З.Т.] в ім'я трансцендентної оригінальності осіб, узлагідненої лишень з універсальністю божественного Логоса» [1, с. 337]. Відбувається, таким чином, феноменологізація свободи, коли крізь цілісне поєднання темпоритмічних специфік формуються одразу кілька процесів.

У такому контексті ще одним методологічним виміром є спроба розкрити одночасно і внутрішньо-структурні стани суміжної галузі знання, і виявити ситуацію зі смисловим отождненням через вплив філософської антропології. «В основі «філософії свободи», – зазначав Бердяєв, – лежить поділ на два типи світовідчужання і світовідносин – містичний³ і магічний. Містика перебуває у сфері свободи, у ній [тобто у містиці – З.Т.] – трансцендентний прорив із необхідності єства с в о б о д и у свободу божественного життя [...]. Шлях магічний у всіх галузях легко стає шляхом боголюдським. Філософія свободи є філософією боголюдства» [2, с. IV].

У своїх методологічних розмислах такий принцип перехресного різновимірного поєднання понять застосовував і В. Зінківський, одночасно зміцнюючи свою дослідницьку увагу на процеси у (між)релігійних комунікаціях⁴. «Не в одному тільки християнському світі лунає заклик до свободи; [...] одкровення свободи [...] мовби йде знизу, з глибини людської природи, має «природний» характер» [8, с. 3]. «Одкровення свободи» набуває тут філософії релігійного сенсу, містича водночас історіософський та психофізичний підтексти – без огляду на віровизначчу систему. Таким чином, трансцендентність, психофізичність, універсальність та гармонійність через складну систему неоднозначних темпоритмік творять злагоджений комплекс дій.

Тою чи тою мірою названу систему осмислюють інші українські філософи. Олексій Карпов, зокрема, абсолютизуючи з одного боку психофізичність, водночас стверджує її здатність до тривидового вираження. Тобто: до функціональності у міждисциплінарній просторі, всепроникнення до внутрішньогалузевих сфер і до контактів психофізичності з гармонійністю [див.: 11, с. 129]. Звідси випливає, що вияв свободи у пізнанні Божества – то передусім забезпечення злагодженості у названих комплексних

процесах. Щодо мислення і чуттєвості, розсудку і серця, почуття та вчинку, то вони по суті гармонізуються через взаємообумовлення, набуваючи своєї відповідності [див.: 11, с. 129].

Таке тривидове вираження утверджує непрямо філософорелігійний погляд на розуміння філософії, яка повинна «стати вище від логічних форм [...] розвитку і на всю галузь своїх досліджень дивитися, не розрізняючи меж, що ними роздробило її дискурсивне мислення [...]». Тоді у світі мислинневим фізичне й духовне, [...] прекрасне та релігійне – все укладеться в одну безмежну / космораму, і [...] зіллється в один акорд, в одну священну пісню Всевишньому. [...] Очевидна річ, що трансцендентальний синтез має стати остаточним синтезом усієї системи» [11, с. 132-133].

Психофізичність свободи у пізнанні Божества узлагіднюється тут із законами розсудку, волі й серця – якими різновимірними названі закони не були б [див.: 11, с. 129]. А нестандартність мислення виявляється у багатоступеневим поєднанні непоєднуваного, зокрема, через вияви філософії романтизму: коли краса внутрішнього світу людини, таємниця природи і величі Космосу синхронізовано уоднозначнюються через «священну пісню Всевишньому» [11, с. 132-133]. Аналізована психофізичність здатна виражатись і через історіософські контакти, внаслідок чого у мислинневу темпоритміку проникають елементи барокового мислення – передусім, де виникає потреба виразити стан абсолютності-відносності. Ієрархізований світ Бога поєднується зі світом реальних можливостей людини, внаслідок чого протилежності узлагіднюються через одночасну гармонізацію Божого й людського, абсолютного й відносного, логічно вмотивованого й суперечливого.

Недаремно з цього приводу Зінківський зауважував: «Без учення про людину, як суб'єкта релігійної історії, філософське вчення про Божество висить у повітрі, – як і не пояснюваною є вся зовнішня історія релігійного життя людства без розуміння самої душі релігійності» [6, с. 24-45]. Головним чинником стає тут відчуття свободи через вивіщення на тимчасовою правдою історичного буття. Проблема духовної свободи поперемінно нанизуються на дотичні контакти передусім двох галузей знань – моральної філософії та християнського богослів'я.

Згодом Зінківський прагне проникнути у внутрішні стани такої свободи, диференціюючи її потенційні можливості за кількома напрямками. Тут передусім треба мати на увазі тезу про близькість взаємобуття з погляду духовної просторовості двох свобод – язичницької («природної») і християнської. Феномен такої близькості, на думку дослідника, непрямо криється в універсальній спроможності серця, коли проглядаються два принципи – поступовості-послідовності та ієрархічності. На суміжжя онтологічним та філософорелігійним дослідник вишукує «яс-

новидіння серця» – поняття, однаково відчутне і людині первісній, і сучасній, хоча не обґрунтовує, чому саме при пізнанні Божества контакти названих свобод стають складними і заплутаними [див.: 8, с. 3]. У прихованій формі, непрямо Зінківський по суті визнає, що у філософії релігії відношення «Бог-людина-Бог» вивчене недостатньо, коли стверджує: «Господь не впливає на людину без її волі, але й воля не витворює нічого без Бога» [див.: 8, с. 3]. Таким чином, під час творення аналізованої ідеї формується розуміння свободи-волі, оскільки названий процес пов'язаний зі станом духовної ієрархічності і Божественного, і людського.

Творча сила «актів свободи» спирається тут на метафізичні засади й можлива, коли реалізуються дії благодатної допомоги «згори» – через сприяння Божі, а також – через діалектику свободи. Тобто, коли Бог (Той, Хто Найвищий) не виявляє себе в людині без її волі, але водночас у своїх діях людина (свідомо чи підсвідомо) стає підвладна Богові, як Його творіння [див.: 8, с. 3]. Так утверджується філософорелігійний погляд через розширення часопростірних функцій аналізованої психофізичності, зокрема, через терміносполуку «добрі порухи в душі» [див.: 7, с. 49], де непрямо утверджується думка: не тільки душам християнським, а й душам язичників властиві названі порухи – як відповідна гармонія духовного буття. І саме така гармонія, що випливає із давньої традиції – із «закону» (назване поняття дослідник бере у лапки, підкреслюючи тим самим її не буквальне значення, а радше узагальнено-символічне, бо мовиться про закон, «написаний у серцях наших») [див.: 7, с. 49]. З огляду на висловлене доцільно осмислити ситуації між психофізичним та божественним, коли розмірковуємо про їх об'єктивний (взаємозв'язок). С. Гогоцький свого часу зауважував: «...такою є властивість нашої розумної природи, що внутрішній голос серця ми прагнемо усвідомити силою думки, і відкрити, щомога, ті закони, на котрих підсвідомо утверджуються природна віра й чуття» [5, т. 1, с. 327]. Через прояс «природної віри» та «чуття» з підсвідомим цілісно поєднується «внутрішній голос серця»; назване поєднання можливе за умови «голосу серця», коли осмислюємо взаємообумовленість віри й чуття. Латентно (крізь словосполуку «підсвідоме утвердження») прочитується також спроможність психофізичного процесу сприяти взаємонакладанню, взаємонализуванню станів віри й чуття.

Розмисли Гогоцького поглибив згодом Зінківський, стверджуючи: «Як психологія мислення постійно апелює до логіки, так психологія релігійних переживань повинна постійно апелювати до філософії релігії» [6, с. 42]. Отож, контекстуально така філософія здатна утверджуватись і тоді, коли зафункціонують елементи синтезу, які під час вияву філософорелігійного мислення спричиняють модальну повинність.

Проглядаються, таким чином, два рівнобіжні процеси: «від психології мислення – до логіки», «від психології релігійних переживань – до філософії релігії» [6, с. 38], а далі, додамо, – від комплексу психофізичних станів – до цілісного утвердження обміркованої тут ідеї.

З такого погляду і в такому контексті Митрополит Іларіон (Огієнко) прагнув оприятно викласти своє розуміння аналізованої ідеї крізь призму кількох процесів. Так, сенс духовного життя людини наповнюватиметься «свободою-волею», але потрібно, «щоб уся наша премудрість, увесь наш розум поставали й виховувались під кутом страху Божого» [9, с. 15]. Звідси випливає, що альтернативізація тих чи тих процесів під час осмислення психофізичності у пізнанні Божества (Бога) супровідно обумовлена модальною повинністю у сповненні низки актів.

У чому ж саме полягає незвичайність розуму, якщо він є такою міцною опорою для віри?

Частково на риторичне запитання дає відповідь Сергій Булгаков у «Трансцендентальній проблемі релігії» [див.: 3, с. 580–652]. Не торкаючись складностей соціального становища людини у реалізації її духовного світу, дослідник латентно прагне з'ясувати антропологізаційні максимуми філософії свободи. І віднаходить їх в універсальних особливостях психофізичних станів людини під час пізнання двох світів – Божого й людського. Із розмислів Булгакова випливає, що процес чуттєвого сприйняття Божества синхронізується, коли одночасно вірянин саморозкриває свій внутрішній світ: «відчуваючи Бога, людина тим самим відчуває себе в світі» [3, с. 588]. Опісля філософорелігійний погляд утверджується, коли сприймати одночасно Бога і як Чудо⁵, і як Свободу [див.: 3, с. 604]. Звідси випливає, що елементи такої синхронізації додатково підтверджують універсалізаційні можливості психофізичності.

Висновок. Отже, психофізичність свободи у пізнанні Божества – органічний чинник для взаємообумовлювальних, взаємодоповнювальних процесів, коли мовиться про відповідні філософорелігійні ідеї. Ступінь такої психофізичності залежить од ступеня віровизначного рівня конкретної релігійної системи, тому із названими процесами сегментує і культура догматичного мислення. Відтак формується з апофатичними ознаками відношення «не Божество взагалі-визначений (з найменням) Бог». У контекстуальному прочитанні певною мірою є сенс розрізняти поняття «Божество» і «Бог» з огляду на те, що догмат – як «інтегральна частина релігії» [3, с. 650] водночас стає об'єктом міжрелігійних комунікацій та міждисциплінарного простору.

Проблематика статті уперспективне можливості історіософськи осмислювати духовну пам'ять таких комунікацій і названого простору, щоб глибніше досліджувати структуру самих філософорелігійних ідей, а також – закономірності системних контекстів між ними.

ПРИМІТКИ:

¹ Під темпоритмікою такого вияву розумієм упорядкований мовленнєвий процес, який спроможний розкривати внутрішню суть функціональних контактів із залученням комплексу найрізноманітніших чинників через цілісність, гармонію і здатність до часово-просторового синтезу.

² Такі поняття, як «прояв» і «вияв» у статті вживаються на рівні синонімів.

³ Тут і далі розрядка Миколи Бердяєва.

⁴ Префікс «між» у терміносполучі «(між)релігійні комунікації» узятю в дужки з огляду на специфіку її контекстуальних виявів: «(між)релігійне» і «конкретно релігійне» перебувають в інтенсивних, позмінних і переважно одночасних взаємозумовленостях.

⁵ Припускаємо, що назву цього поняття (і наступного – «Свободи») Сергій Булгаков написав з великої літери, намагаючись надати певного сакралізованого відтінку аналізованій психофізичності. – З.Т.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Бердяев Н. Sub specie aeternitatis. Опыты философские, социальные и литературные (1900–1906) [Текст] / Николай Бердяев. – СПб. : Издание М. В. Пирожкова, 1907. – 437 с.
2. Бердяев Н. Философия свободы [Текст] / Николай Бердяев ; [передм. автора]. – М. : Товарищество Типографии А. И. Мамонтова, 1911. – IV с. + 281 с.
3. Булгаков С. Трасцендентальная проблема религии [Текст] / Сергей Булгаков // Вопросы Философии и Психологии [Москва]. – 1914. – Кн. 4 (124). – Сент.– окт. – С. 580–652.
4. Голец О. Я. Символ «начала» в контексті досвіду Безумовного [Текст] / О. Я. Голец // Практична філософія. – 2011. – № 2. – С. 192–198.
5. [Гогоцький С.]. Философский лексикон [Текст] / [Сильвестр Гогоцький]. – К. : В Университетской типографии, 1857. – Т.1: А.В.В. – II с. + 579 с. + IV с. – (На титульному аркуші є «С. Г.» – криптонім автора).
6. Зеньковский В. Задачи религиозной психологии [Текст] / Василий Зеньковский // Христианская мысль. – [Київ], 1917. – [№1]. – Янв. – С. 24–45.
7. Зеньковский В. В. Автономия и теонимия [Текст] / Василий Васильевич Зеньковский // Путь. – [Париж], 1926. – № 3. – Март–апр. – С. 46–64.
8. Зеньковский В. Свобода и соборность / Василий Зеньковский // Путь. – [Париж], 1927. – № 7. – Апр. – С. 3–22.
9. Іларіон Архієп. «Прийміте всі Духа премудрости, розуму, Духа страху Божого». Слово на Богоявлення / Архієп. Іларіон. – Холм : Свята Данилова Гора, 1943. – 19 с.
10. Історія філософії Словник / за заг. ред. д. філос. н., проф. В. І. Ярошовця. – К.: Знання України, 2012. – 1087 с.
11. Карпов В. Введение в философию. Сочинение проф. Спб. Д[уховной] А[кадемии] Карпова / Василий Карпов. – СПб. : В Типографии Иг. Глазунова, 1840. – 136 с.
12. Кияк Святослав. Феномен релігії: діалектика взаємин теології, релігієзнавства, філософії релігії / Святослав Кияк // Вісник Прикарпатського університету. Філософські і психологічні науки. – 2011. – Вип.15. – С. 91–94.
13. Козловець М. Р. Ідентичність у глобалізованому світі / М. Р. Козловець // Практична філософія. – 2011. – №4(42). – С.46–53.
14. [Новицький Орест]. Об упреках, делаемые философии в практическом и теоретическом отношениях их сил и важности. Речь, произнесенная в торжественном собрании Императорского Университета Св. Владимира 15 июля 1837 года Ординарным Профессором Философии Орестом Новицким / [Орест Новицкий]. – К. : В Университетской Типографии, 1838. – 50 с.
15. Рабаданова Людмила. Історико-релігієзнавча проблематика у філософії О. М. Новицького: діалектичний погляд на розвиток духовних процесів / Людмила Рабаданова.. – Наукові записки. Серія «Філософія». – Острого: Видавництво Національного університету «Острозька академія». – Вип. 7. – 2010. – С.33–39.

Стаття надійшла до редакції 04.12.2014

REFERENCES:

1. *Berdiaev N.* Sub specie aeternitatis. Opyty filosofskie, socialnye i literaturnye (1900–1906) (Sub specie aeternitatis. Philosophical, Social and Literary Experiments (1900–1906)). Saint-Petersburg, 1907, 437 p.
2. *Berdiaev N.* Filosofiiia svobody [peredm. avtora.]. (Philosophy of Freedom [preface of the author], Moscow, 1911. – IV s. + 281 p.
3. *Bulgakov S.* Trantsendentalnaia problema religii (Transcendental Problem of Religion), Voprosy Filosofii i Psikhologii [Moscow], 1914, book 4 (124), september–october, s. 580–652.
4. *Holets O.Ya.* Symvol «nachala» v konteksti dosvidu Bezumovnoho (Symbol of «First Matter» within the Context of Unconditional Experience Practical Philosophy). *Praktychna filofosfiia*, 2011, no.2, p.192–198.
5. *Gogotskyi S.* Filosofskii lieksikon (Philosophical Lexicon). Kyiv, 1857, vol.1: A.V.V.– II p. + 579 p. + IV p. – (Na tytulnomu arkushi ye «S. G.» – kryptonim avtora).
6. *Zienkovskii V.* Zadachi religioznoi psikhologii (Objectives of Religious Psychology), Khristianskaia mysl [Kyiv], January, 1917, [№1], p. 24–45.
7. *Zienkovskii V. V.* Avtonomia i teonimiia (Autonomy and Theonomy Way), Put [Paris], 1926, march–april, №3, p.46–64.

8. *Zienkovskii V.* Svoboda i sobornost (Freedom and Sovereignty), Put [Paris], 1927, april, № 7, p.3–22.
9. *Ilarion Arkhyiep.* «Pryimite vsi Dukha premudrosty, rozumu, Durha strakhu Bozhoho». Slovo na Bohoiavlennia (Accept the Spirit of Holy Wisdom, Reason, the Spirit of God's Fear Epiphany Address), Chelm: Holy Mountain Danylo, 1943, 19 p.
10. *Istoria filosofii.* Slovnyk / za zah. red. d. filos. n., prof. V.I. Yaroshovcia (History of Philosophy Dictionary / ed. by Doctor of Philosophy Professor V. I. Yarosohovets), Kyiv, 2012, 1087 p.
11. *Karpov V.* Vviedenie v filosofiiu. Sochinieniie prof. SPb. D[ukhovnoi] A[kadiemii] Karpova (Introduction to Philosophy. Articles of Professor of Saint-Petersburg S[piritual] A[cademy]), Saint-Petersburg, 1840, 136 p.
12. *Kyiak Sviatoslav.* Fenomen religii: dialektyka vzaiemyn teolohii, relihiieznavstva, filosofii religii. (Phenomenon of Religion: Dialectics of Interrelations Between Theology, Religious Studies, Philosophy of Religion). *Visnyk Prykarpatskoho Universytetu. Filozofski i psykholohichni nauky*, 2011, vol.15, p. 91–94.
13. *Kozlovets M. R.* Identychnist u hlobalizovanomu sviti. (Identity in Globalized World). *Praktychna filosofiia*, 2011, №4(42), p.46–53.
14. [Novytskyi Orest]. Ob upriokakh, dielaiemyie filosofii v praktichieskom i teoretichieskom otnoshieniiaikh ikh sil i vazhnosti / Riech, proizniesionnaia v torzhiesviennom sobranii Impieratorskogo Universitieta Sv. Vladimira 15 iiulia 1837 goda Ordinarnym Professorom Filosofii Oriestom Novitskim (On Reproaches towards Philosophy in Practical and Theoretical Sense of their Strength and Importance. Address delivered by Professor Ordinarius of Philosophy Orest Novytsky during solemn meeting at St. Volodymyr Imperial University on July 15, 1837), Kyiv, 1838, 50 p.
15. *Rabadanova Liudmyla.* Istoryko-relihiieznavcha problematyka u filosofii O. M. Novytskoho: dialektychnyi pohliad na rozvytok dukhovnykh protsesiv (Historical and Religious Problems in O. M. Novytsky's Philosophy: Dialectic View of Religious Processes Development Scholarly Notes. Naukovi zapysky. Seria «Filosofia», Ostroh: National University Ostroh Academy Publishing, vol. 7, 2010, p.33–39.

Тіменик Зиновій Іванович – кандидат філософських наук, доцент
Національний університет «Львівська політехніка»
Адреса: 79000, м. Львів, вул. Степана Бандери, 12
E-mail: consystoria@ukr.net

Timenyk Zynovij Ivanovych – PhD in philosophy, associate professor
National university «Lviv polytechnics»
Address: 12, Stepana Bandery Str., Lviv, 79000
E-mail: consystoria@ukr.net